

הלכות יסודי התורה פרק ב

פרק ב

מצוות אהבה ויראה והמלאכים

מעשי האל

מצוות אהבה ויראה

מצוות אהבה ויראה להתבונן במעשי האל

א.

האל הנכבד והנורא הזה (דברים כח, נא), מצוה לאהבו וליראה ממנו.

שנאמר "ואהבת את י"י אלהיך" (דברים ו:ה).

ונאמר "את י"י אלהיך תירא" (דברים י:ב).

ב.

והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו?

בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר, ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד "צמאה נפשי לאלהים לאל

חי" (תהלים מ"ב:ג):

וכשמחשב בדברים האלו עצמן - מיד הוא נרתע לאחוריו, וירא ויפחד, ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפילה, עומד בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות (איוב לז, טז תמים דעים), כמו שאמר דוד "כי אראה שמייך וג' מה אנוש כי תזכרנו" וגו' (תהלים ח"ד:ה')

ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה ריבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו חכמים בענין אהבה, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם:

ביאור מעשי יי

חלוקת מעשי האל לג' חלקים

כל מה שברא הקב"ה בעולמו נחלק לשלשה חלקים.
חלק א) מהם ברואים שהם א) מחוברין מגולם וצורה ב) והם נהוים ונפסדים תמיד, כמו גופות האדם והבהמה והצמחים והמתכות.
חלק ב) ומהם ברואים שהם א) מחוברים מגולם וצורה ב) אבל אינם משתנים מגוף לגוף ומצורה לצורה כמו הראשונים, אלא צורתם קבועה בגלמם לעולם ואינם משתנים כמו אלו, והם הגלגלים והכוכבים שבהן, ואין גלמם כשאר גלמים ולא צורתם כשאר צורות:

המלאכים אינם גוף

חלק ג) ומהם ברואים צורה בלא גולם כלל, והם המלאכים, שהמלאכים אינם גוף וגוייה, אלא צורות נפרדות זו מזו.

יישוב הכתובים שמלאכים הם גוף

ז.

ומה הוא זה שהנביאים אומרים שראו המלאך אש ובעל כנפים?
הכל במראה הנבואה ודרך חידה, לומר שאינו גוף, ואינו כבד כגופות
הכבדים, כמו שנאמר "כי י"י אלהיך אש אוכלת הוא" (דברים ד' כ"ד).
ואינו אש, אלא משל, וכמו שנאמר "עושה מלאכיו רוחות" (תהלים ק"ד:):

מדרגות המלאכים

ח.

הצורות נפרדות במעלה ולא בגוף

ובמה ייפרדו הצורות זו מזו, והרי אינן גופין?
לפי שאינן שוין במציאתן, אלא כל אחד מהם למטה ממעלתו של חברו,
והוא מצוי מכוחו, זה למעלה מזה, והכל נמצאים מכוחו של הקב"ה וטובו.
וזה הוא שרמז שלמה בחכמתו ואמר "כי גבוה מעל גבוה שומר" (קהלת ה' ז):

ט.

'מעלה' אינו מעלת מקום אלא מעלה במדרגה

זה שאמרנו "למטה ממעלתו" אינה מעלת מקום, כמו אדם שיושב למעלה
מחבירו.

אלא כמו שאמרין בשני חכמים שאחד גדול מחבירו בחכמה, "שהוא
למעלה ממעלתו של זה".

וכמו שאומרין בעילה שהיא למעלה מן העלול:

שינוי שמות המלאכים על שם מעלותם הוא, ולפיכך נקראים (א) חיות הקודש, והם למעלה מן הכל, (ב) ואופנים, (ג) ואראלים, (ד) וחשמלים, (ה) ושרפים, (ו) ומלאכים, (ז) ואלהים, (ח) ובני אלהים, (ט) וכרובים, (י) ואישים:

כל אלו עשרה השמות שנקראו בהם המלאכים - על שם עשר המעלות שלהם הם.

ומעלה שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ברוך שמו, היא מעלת הצורות שנקראת חיות. לפיכך נאמר בנבואה (יחזקאל) שהם תחת הכיסא. ומעלה עשירית היא מעלת הצורה שנקראת אישים, והם המלאכים שמדברים עם הנביאים ונראים להם במראה הנבואה, לפיכך נקראו אישים - שמעלתם קרובה ממעלת דעת האדם:

וכל הצורות האלו חיים ומכירים את הבורא ויודעין אותו דעה גדולה עד למאד, כל צורה וצורה לפי מעלתה, לא כפי גדלו - אפילו מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג אמיתת הבורא כמה שהיא, אלא דעתה קצרה להשיג:

אבל משגת ויודעת יתר ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה, וכן כל מעלה ומעלה,

עד מעלה עשירית, גם היא יודעת הבורא דעה שאין כוח בני האדם
המחוברין מגולם וצורה יכול להשיג ולידע כמותה,
והכל אינם יודעין את הבורא כמו שהוא יודע עצמו:

חיי ידיעת הבורא

יד.

הקב"ה יודע כל הנמצאים לפי שנמצאו מכחו

כל הנמצאים חוץ מן הבורא, מצורה הראשונה עד יתוש קטן שיהיה בטבור
הארץ, הכל מכוח אמיתו נמצאו.
ולפי שהוא יודע עצמו, ומכיר גדלו ותפארתו ואמיתו - הוא יודע הכל, ואין
דבר נעלם ממנו:

טו.

הקב"ה חי ויודע בחיים ידיעה שאינם חוץ ממנו

הקב"ה מכיר אמיתו ויודע אותה כמות שהיא, ואינו יודע בדעה שהיא חוץ
ממנו, כמו שאנו יודעין. שאין אנו ודעתנו אחד, אבל הבורא הוא ודעתו וחיי
אחד מכל צד ומכל פינה.

שאלמלי היה חי בחיים ויודע בדעה - היו שם אלוהות הרבה, הוא וחיי
ודעתו, ואין הדבר כן, אלא אחד מכל צד ומכל פינה ובכל דרך ייחוד:

טז.

נמצאת אומר "הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה" - הכל אחד.
ודבר זה אין כוח בפה לאמרו, ולא באוזן לשמעו, ולא בלב האדם להכירו על
בוריו.

ולפיכך אומרין "חי פרעה" (בראשית מ"ב:ט"ו) ו"חי נפשך" (שמואל א' א':כ"ו), ואין אומרין 'חי יי', אלא "חי יי" (שופטים ח':ט"ו), שאין הבורא וחיו שנים כמו חי הגופות החיים או כחי המלאכים:

יז.

הקב"ה מכיר הברואים מידיעת עצמו ולא מחמתם

לפיכך אינו מכיר הברואים ויודעם מחמת הברואים, כמות שאנו יודעים אותם, אלא מחמת עצמו ידעם. לפיכך, מפני שהוא יודע עצמו, ידע הכל, שהכל נסמך בהוייתו לו:

דברים אלו הם מעשה מרכבה

יח.

דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו - כמו טיפה מן הים הן ממה שצריך לבאר בענין זה.

וביאור כל העיקרים שבשני פרקים אלו הוא הנקרא מעשה מרכבה:

יט.

אין דורשים אלא מוסרים ראשי פרקים לחכם ומבין

ציוו חכמים הראשונים א) שלא לדרוש בדברים אלו אלא לאיש אחד בלבד, ב) והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו, ג) ואחר כך מוסרין לו ראשי הפרקים, ומודיעין אותו שמץ מן הדבר, והוא מבין מדעתו ויודע סוף הדבר ועמקו:

כ.

אין כל דעת ראוי לסבול דברים הללו

ודברים אלו דברים עמוקים הם עד למאד, ואין כל דעת ודעת ראויה לסבלן,

א) ועליהן אמר שלמה בחכמתו דרך משל **"כבשים ללבושך"** (משלי כ"ז:כ"ו). כך אמרו חכמים בפירוש משל זה, דברים שהן כבשוננו של עולם יהיו ללבושך, כלומר לך לבדך, ואל תדרוש אותן ברבים.

ב) ועליהם אמר **"יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"** (משלי ה':י"ז).

ג) ועליהן אמר **"דבש וחלב תחת לשונך"** (שיר השירים ד':א), כך פירשו חכמים הראשונים, דברים שהן כדבש וחלב יהיו תחת לשונך: